

Hanzelková, Marie

V celém XVI. věku první plod duchovního básnictví, kterýž jména toho zasluhuje

Bohemica litteraria. 2015, vol. 18, iss. 1, pp. 145-148

ISSN 1213-2144 (print); ISSN 2336-4394 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134974>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

recenze

„V celém XVI. věku první plod duchovního básnictví, kterýž jména toho zasluhuje“¹

Jiří Strejč: *Žalmové neb zpěvové svatého Davida. Žalmové parafráze Jiřího Strejce podle vydání z roku 1598 s variantami podle vydání z let 1587 a 1596.* Ed. Tomáš Matějec. Praha: Strahovská knihovna, 2014. 457 s.

Zájemce o českou hymnologii 16. století čeká většinou poměrně složitá cesta po českých i zahraničních archivech a knihovnách (pokud nemají např. to štěstí, že se hledaný pramen dostal do digitalizované databáze *Melodiarium hymnologicum Bohemiae* brněnských muzikologů pod vedením Stanislava Tesaře). Nedávno vydaná edice Strejcových žalmových parafrází je tedy pro badatele vítanou pomůckou.

Strejcovy překlady tzv. *Ženevského žaltáře* byly českou literární historií hodnoceny většinou velmi kladně. Jeden z prvních českých hymnologů, Josef Jireček, ve své *Anthologii z literatury české* z roku 1876, Strejcovy žalmy ocenil výše zmíněným komentářem a označil básníka za „milou výjimku“ v údajně nepříliš zdařilé české poezii 16. století (toto hodnocení se mi jeví jako příliš přísné k ostatním českým hymnografům 16. století, svědčí však o Strejcových básnických kvalitách). Před Jirečkem se o Strejcovi ve svých literárních antologiích pochvalně zmínili i Dobrovský a Jungmann. O umělecké hodnotě Strejcových písní svědčí i fakt, že pronikly z bratrského prostředí i do utrakvistických a katolických kancionálů, některé jsou stále zpívány v evangelických církvích a až do 20. století byly součástí i katolických kancionálů. Jak dále připomíná editor Tomáš Matějec, Strejčov text je i památkou jazykovou, jež dokládá stav vývoje dobové češtiny a může být pramenem pro studium jazyka *Bible kralické*.

Proto je pro odbornou a snad i laickou veřejnost velmi záslužným počinem vydání nové edice, kterou připravil Tomáš Matějec. Z pohledu ekumenického se mi jeví jako velmi sympatické, že písně bratrského hymnografa vydala Strahovská

1) J. Jireček

knihovna, jak navíc v úvodním poděkování editor připomíná, s podporou strahovských otců a bratří.

Edice je pojata jako studijní vydání, má tedy sloužit nejen odborníkům, ale i širšímu okruhu zájemců o Strejcovu dílo. Celá edice je pečlivě zpracovaná, zvláště důkladná se mi jeví editorova práce jazykovědná. Strejcovy texty jsou uvozeny fundovanou literárněhistorickou studií, v níž je představena osobnost Jiřího Strejce a jeho přínos hymnografický a literární, vše v kontextu dobové české a evropské literatury. Následují samotné texty žalmových písní. Pro přepis editor použil zejména text druhého kralického vydání z roku 1598, s přihlédnutím k ostatním starším vydáním (zvláště k textu prvního kralického vydání z roku 1598 a k vydání z roku 1596). Zásady editorské práce jsou podrobně popsány v ediční poznámce. Při transkripci se editor přidržuje známých pravidel navržených Josefem Vintrem, místy však přistupuje i na, jak sám uvádí, „méně obvyklá řešení“ (například ponechání původní interpunkce či respektování předlohy v psaní velkých písmen, zachování psaní dvojího atd.). Čtenář patrně ocení rejstřík incipitů a slovníček výrazů, v novodobé češtině již neznámých, či užívaných v jiném významu.

Úvodní studie představuje Jiřího Strejce jako talentovaného překladatele a hymnografa, obdivovatele učení Jana Kalvína, jenž také významně přispěl k příznivějšímu postoji jednoty bratrské a české konfese k nauce tohoto švýcarského reformátora. Matějec neopomíjí ani poněkud ambivalentní postavení Strejce v jednotě (uznávaný vzdělanec a překladatel, podílející se mj. na překladu *Bible kralické*, člen úzké rady jednoty, a současně poněkud nekonformní intelektuál, hájící právo na individualismus, odpírající v některých ohledech poslušnost kolektivu a bratřím), svá tvrzení vhodně dokládá citacemi z dobových bratrských dekretů. Strejcovu literární dílo zasazuje autor studie do širšího literárněhistorického a teologického kontextu. Přehledně Matějec popisuje okolnosti dalšího vydávání Strejcových žalmových písní. V otázce autorství nově připojených textů v nekrlických vydáních se přiklání k názoru, že se může jednat o Strejcovy texty, jež z nějakých důvodů nebyly do prvního vydání zařazeny. Za nejzajímavější část studie považuji téma recepce Strejcovu textu v katolickém prostředí. Matějec srovnává postoj čtyř jezuitů ke Strejcovým žalmovým parafrázím. Bohuslav Balbín se vyjadřuje v *Bohemia docta* k Strejcovým textům skrytě: chválí tiskaře Davida Karla z Karlšperka za vydání žalmů, nezmiňuje už však, že autorem těchto překladů je Strejce. Zda je toto zamlčení nechtěné či záměrné, nelze dle Matějce na základě dostupných pramenů určit. Naopak kriticky se ke Strejcovi vyjadřuje Balbínův vrstevník Jan Tanner, jenž vidí Strej-

covy žalmy s jejich krásnou řečí a líbeznými zpěvy jako příčinu, proč mnoho Čechů upadlo v kacířství a přešlo k „pikartské sektě“. O něco mladší jezuita Matěj Václav Šteyer zvolil jinou metodu přístupu k oblíbeným žalmovým parafrázím: čtyřicet čtyři jich zařadil do svého kancionálu, některé výrazně zkrácené či upravené (znalkyně Šteyerovy hymnografie Marie Škarpová mluví o strategii tichého přivlastnění), prostřednictvím Šteyerova kancionálu se pak písně dostaly do dalších písňových souborů, mj. do Koniášovy *Citary Nového Zákona*. Ve svém *Klíči* z roku 1729 Koniáš „Strejce Žalmičky“ odsuzuje, ale zejména kvůli „heretickým přídavkům“, které prý bývaly k žalmům připojovány, samotné písňové texty shledává jako nezávadné. Matějec tato rozdílná stanoviska jezuitských autorit vysvětluje různými interpretačními klíči, s nimiž tito k Strejcovu dílu přistupovali. Matějceva studie je tak záslužným přínosem pro pochopení recepce duchovních písní v různých konfesních prostředích.

Poněkud opomenuta zůstává ve studii literární analýza samotného textu, je to však pochopitelné vzhledem k tomu, že Strejcovy texty jsou překladem a není ani jisté, zda Strejce vycházel z německé (což je vzhledem ke Strejcovým jazykovým znalostem pravděpodobnější) či francouzské verze *Ženevského žaltáře*. Fundovaná textová analýza by předpokládala patrně spolupráci i germanistů a romanistů a náročné srovnávání všech variant. V tomto případě je myslím dobré řešení, jež zvolil autor studie: pokusil se obecněji vystihnout Strejcovy básnické kvality, podrobnější zkoumání už přenechal případným pokračovatelům.

Jako závažnější problém Matějcevy práce vidím absenci muzikologického pohledu. Matějec se k tématu hudební složky ve studii vůbec nevyjadřuje. Je sice pravda, že, jak dokládá muzikolog Jan Kouba, snad nejvýznamnější znalec české duchovní písně 16. století, složka hudební a textová spolu byly často spojeny jen velmi volně a že autorství se většinou vztahovalo k textu písně, přece jen však nelze v edici opomenout hudební složku (jak navíc připomíná v recenzi Kateřina Smyčková, edici Strejcových žalmů připravují v současnosti i muzikologové M. Horyna a J. Kroupa). Jako vzor takového interdisciplinárního přístupu by se nabízela nedávno vydaná edice Bridelových *Jesliček*, již společně připravili lingvista Pavel Kosek, literární historička Marie Škarpová a muzikolog Tomáš Slavický. Součástí této edice je také CD s nahrávkou všech písní.

Zbylé výhrady k edici Strejcových parafrází žalmů jsou už jen drobné. V úvodní studii je například Jan Kalvín nazván „brilantním švýcarským heretikem“, označení „heretik“ se mi jeví, i při pohledu do *Českého národního korpusu*, jako poněkud pejorativní.

Celkově je edice jistě přínosem pro hymnologii, současně však také ukazuje jisté slabiny mezioborové spolupráce v české vědě.

Marie Hanzelková